

Jiří Strejc – zábřežský rodák

Vedle učení Lutherova byla v naší zemi silně zastoupena Jednota bratrská, která byla roku 1547 vyhnána z Čech ostrým mandátem císaře Ferdinanda I. Část jich přišla na Moravu, kde se nacházela téměř na každém panství.

Ferdinand I. Habsburský

Jedním z měst, která chtěla žít podle svého svobodného svědomí v poslušnosti k Bohu podle evangelia, byl **Zábřeh**. Obyvatelé byli ve své víře chráněni svojí vrchností, pány z Boskovic. Kryštof z Boskovic, nejvyšší komorník a pak nejvyšší hejtmán moravský, byl ochráncem Jednoty bratrské. Obyvatelé Zábřehu, ponějvíce Češi a skrovný počet Němců, snášeli se v pokoji a i náboženská většina evangelická (podobojí) a menšina bratrská žili v klidných poměrech. V té době se ve městě nacházelo 104 domů. V jednom z nich se roku 1536 narodil v bratrské rodině Jiří Strejc.

Prvním bratrským duchovním správcem byl v Zábřehu Br. Matouš Tatík. Byl bratrským knězem od r. 1531, ale dříve byl duchovním správcem v Lanškrouně při tamním německém bratrském sboru. Proto ovládal dobře němčinu. Do Zábřeha se dostal r. 1548, když Bratří v Čechách, a také v Lanškrouně byli potlačováni. V Lanškrouně zůstali Bratří bez kazatele, ale chodili se křty a asi i s jinými služebnostmi z Lanškrouna do Zábřeha k Br. Tatíčkoví.

Jiří Strejc, tehdy 12 letý, byl jistě od něho vychováván. Tatíček zemřel 12. dubna 1552, kdy bylo Jiřímu 16 let. Nástupcem Tatíčkovým stal se v Zábřehu Br. Petr Kramplířův, ale zemřel již po 2 letech 3. dubna 1554. Nějaký čas tu působil Br. Janda jako duchovní správce, ale odešel do Šternberka. V tomto zábřežském bratrském společenství se Jiří Strejc formuje do svých 20 let.

Až r.1561, když měli dostatečný počet členů, vzniká Bratrský sbor v blízkém Krumpachu, v předměstí zábřežském měl bratrský dům, kde bydlel duchovní správce, a kde měli i svá shromáždění a sbor.

Vraťme se opět k Jiřímu Strejci. Jako dvacetiletý, odchází r. 1556 do bratrského domu a školy v Mladé Boleslavi. Zde se dále učí a posluhuje.

Pomalou měrou se projevují jeho schopnosti a nadání a tak Bratří nelitovali nákladu a poslali jej r.1560 na univerzitu do pruského Královce (dnešního Kaliningradu) a další rok do Tübingen v Bádensku na luterskou vysokou školu. Z Tübingen si odnáší výbornou znalost němčiny a latiny a také znalost Kalvínova učení, ke kterému pak po celý život tíhne.

Po dvou letech strávených na dvou univerzitách se vrací do Mladé Boleslavi a je vysvěcen na jáhna, což znamenalo, že mohl být správcem bratrské Školy a vykonávat pomocné duchovenské práce. Roku 1567 jako jedenatřicetiletý je vysvěcen na kněze a ustanoven správcem sboru v Hranicích.

Královec (stav r. 1651)

A knížecí zámek B kostel sv. Jiří C univerzita D kolej E radnice (stav r.1650)

Pečeť univerzity Tübingen

Evangelický seminář

Interiér nadačního kostela v pozdně gotickém stylu (1470-90)

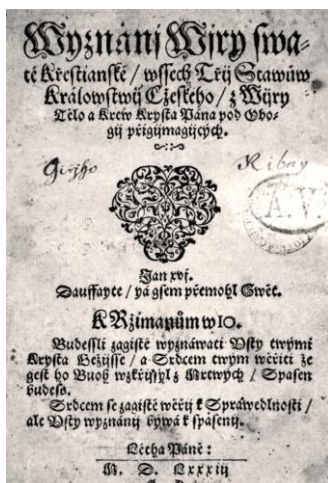

Pohled na dnešní Tübingen s řekou Neckar v popředí

Jiří Střejc byl velmi svérázný a trochu tvrdohlavý člověk, který míval občas potíže s dodržováním přísného bratrského řádu a kázně.

Uvedme příklad: V Jednotě té doby bylo zvykem, že její kněz, chtěl-li se oženit, byl povinen svůj záměr ohlásit starším. Ti pak svatbu povolili nebo doporučili odklad na pozdější dobu, aby kazatele mohli přeložit do bohatšího sboru, který by jeho rodinu mohl řádně vydržovat. Této druhé možnosti se Jiří Střejc obával a bez oznámení starším sboru se asi 33-letý r.1570 oženil. Co Bůh spojil, nikdo neměl právo to rozloučit a tak starší Jiřímu Střejcovi jen vytkli, že dává špatný příklad nekázně !

Roku 1575 se v Praze konal sněm, na kterém si stavové vymohli na císaři, aby mohli jednat o reformě české konfese. Jiří Střejc byl jmenován do komise, která měla vypracovat podklady pro znění České konfese. Jiří Střejc do jednání velmi zasahoval, zvláště se snažil, aby se neodsuzovalo Kalvínovo učení, ale aby se k němu zaujalo smířlivé stanovisko.

Česká konfese: Titulní list Vyznání víry svatě křesťanské všech tří stavů Království českého z roku 1583

Úspěšné jednání pozvedlo vážnost J. Střejce v celé Jednotě. Proto byl r. 1577 na synodě v Holešově zvolen do úzké rady jako konsenior a také pro své vynikající znalosti byl povolán k účasti na překladu a vydání Bible kralské. Co mu bylo svěřeno, přesně a zaručeně nevíme, ale asi překlad žalmů.

Jiří Střejc začal pracovat i na básnickém – písňovém převodu žalmů do češtiny. V roce 1587 vyšly v Kralicích žalmy v jeho básnické úpravě, potom v r. 1590 a později jako součást bratrských kancionálů. Žalmy ve zveršování Jiřího Střejce a zpívané na francouzské melodie (zvláště od Loyse Bourgeoise) dosáhly vyjímečné obliby. Značný počet vydání těchto žalmů vyšel v době předbělohorské, v exilu i v době potoleranční. I v současnosti stále při bohoslužbách zpíváme žalmy v jeho úpravě.

Titulní list Střepcových Žalmů z roku 1590

CHVALTE PÁNA, NÁRODOVÉ

Ž 117

L. Bourgeois 1551

J. Střepc / 1970

Ukázka z písni Jiřího Střepce, které jsou zpívány dodnes

Ukázka žalmu č.23 ze Střepcova rukopisu

Rukopis Jiřího Střepce „Žalmy neb Zpěwowe swateho Dawida“ je uložen v Muzeu Brněnska v Rajhradě u Brna pod signaturou R 597.

Na místě dnešní evangelické modlitebny na Šromotově náměstí v Hranicích byl v 16. století vystavěn sbor jednoty bratrské, zničený za třicetileté války.

Roku 1668 na jeho základech vyrostl kostel sv. Šebestiána a Rocha, ten byl roku 1786 zrušen a budova sloužila jako sklad soli.

**Od roku 1924 je zde modlitebna
Československé církve evangelické.**

Tehdy překročil Jiří Strejc již 50 let. Rodina jeho značně již vzrostla. Měl 4 syny: Václava, Jiřího, Pavla, Jana a 2 dcery: Alžbětu a Ludmilu. Nejstarší dospíval, ostatní byli ve věku školním a dětském.

Za těch poměrů měli rodiče nemalé starosti a musili se při malých příjmech velice uskrovnovat. Matka, manželka Strejcova, docela se vyčerpala a r. 1588 zemřela. Jiřímu Strejcovi, tehdy asi 52 letému se 6 dětmi nezbylo, než znovu se oženit.

Učinil tak jako před 20 lety. Neradil se se staršími Bratřími, jak to vyžadoval bratrský řád, a oženil se 2. ledna 1590 s Reginou, dcerou Lamberta Derflera z Olomouce, evangeličkou augsburského vyznání, ženou jistě pobožnou a řádnou, která pak dětem dle vší možnosti nahradila matku. Ale přece jen nebyla členkou Jednoty.

Taktéž mu vytýkali, že při bohoslužbách se přikláněl ke kalvínským způsobům a o Velikonocích místo pašijí vysluhoval Večeři Páně.

V roce 1591 se musel kvůli nedodržování příkazů starších Jednoty bratrské přestěhovat do Židlochovic. Z druhého manželství přišly na svět dvě děti: syn Daniel r.1592 a později dcera Zuzana.

Bratr Jiří Strejc kdysi přebásnil 6. Žalm, který snad vyjadřuje psychický stav a rozpoložení Jiřího Strejce v období, kdy byl potrestán za svoji nekázeň a napsal toto:

Zahynutí věčného musel bych se báti. Proto se žalmista z posledních sil snaží smrt odvrátit a dožaduje se Božího milosrdného pohledu, odpouštějícího návratu.

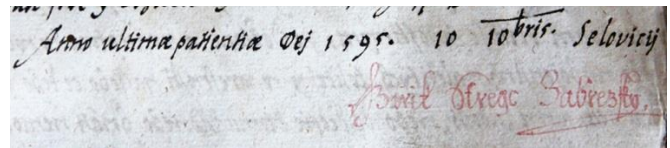
A pak jsou tu ještě ti nepřátelé. Ani o těch nevíme nic konkrétního. Jen je zřejmé, že se mu posmívají. Že pokládají jeho trest nejen za oprávněný ale i za neodvratitelný. Často se najdou takoví, kteří člověka ještě srazí a někdy si berou i Pána Boha na svou stranu. Ujišťují postiženého: musíš to trpně snášet, teď už se nedá nic dělat. „Měl ses napravit už dávno!“ Ale žalmista věří, že tak to není. **Nekárej mne! Netrestej mne! Vrať se, braň mne, zachraň mne, Hospodine!** Není daleko k úplnému vyčerpání, ale volá a nalézá odpověď. - **Hospodin můj hlasitý pláč slyší. Hospodin slyší mou prosbu, moji modlitbu Hospodin přijme. Hana a velký děs padnou na všechny mé nepřátele. Pryč odtáhnou v náhlém zahanbení. Ted' ví: „Bůh se ke mně obrátil a zachrání mne! Stálo za to překonat posměch a odpor nepřátel. Neměli pravdu!“** Žalmista měl pravdu ve svém pokání – ano bylo to pokání, ačkoli to slovo tu nebylo použito – úplné vydání se do Boží moci, uznání Boží pravdy a očekávání na jeho milosrdenství.

Kromě této obrovské práce J. Strejc psal i praktické výchovné spisky : « Mravové aneb naučení potřebné dítkám » a « Zrcadlo poctivé ženy a naučení manželům » . V prosinci roku 1595 dokončil překlad základního Kalvínova díla **Institute** (Institutio religionis Christianae – Nauka křesťanského náboženství). Publikován byl až po jeho smrti

od kněze Opsimata asi roku 1616 v Olomouci. Zachovaný rukopis je uložen v Moravském zemském archivu v Brně (fond G10-kniha č.194).

RUKOPIS STEJCOVA PŘEKladu základního díla JANA KALVÍNA „Nauka křesťanského náboženství“ (4 knihy)

Podepsán : *Jirik Stregc Zabřezsky*

15. srpna 1594 se vrací do řádu Jednoty a bylo mu svěřeno, aby zahájil synodní shromáždění Bratří v Přerově kázáním. A toto shromáždění jej pověřilo dozorem nad chystaným novým vydáním Bible z r. 1596.

Jiří Stregc umírá 22. ledna 1599 v Židlochovicích. Zůstává po něm 8 dětí, ve kterých vchoval Jednotě i národu vesměs řádné a svědomité lidi. Jeho 3 synové se stali vynikajícími bratrskými učiteli.

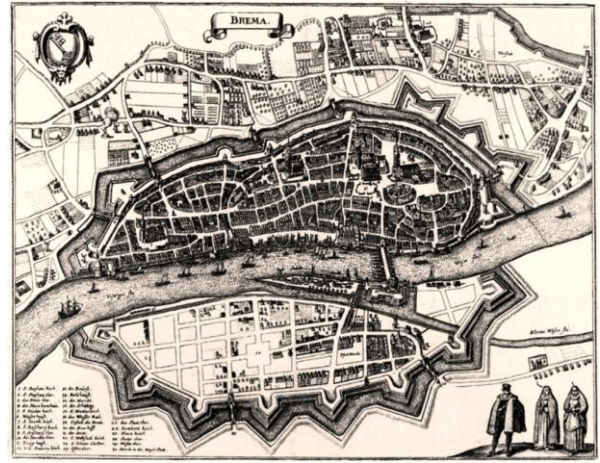
Židlochovice:
 V roce 1956 zde byly nalezeny základy bratrského kostela a objevena krypta s ostatky Fridricha ze Žerotína a dalších pěti příslušníků tohoto významného šlechtického rodu.

Nejnámějšší z nich byl jeho nejmladší syn Daniel, který se narodil r.1592 v Židlochovicích, kde prožil své dětství. Středoškolská studia začal Daniel Stregc-Vetter

roku 1611 v hesenském Herbornu, kde se seznámil se stejně starým J. A. Komenským, jehož 1. žena Magdalena Vizovská byla rovněž zábřežskou rodačkou.

Herborn

Plán Brém

Daniel ukončil svá studia maturitou na luteránském gymnáziu v hanzovním přístavním městě Brémy.

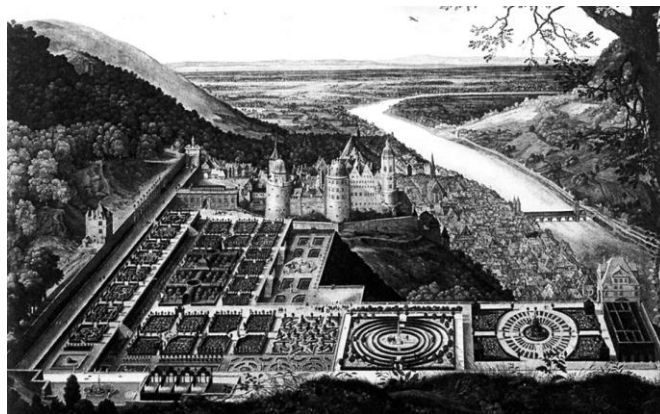
15. června 1613 nastoupili Daniel Strejc a jeho spolužák Jan Salmon-Podhorský na obchodní loď mířící na ostrov Island, kam jsou vysláni Jednotou českých bratří. Po strastiplné 23-denní plavbě zakotvili jako první Češi na západním pobřeží ostrova. Při asi měsíčním pobytu projeli téměř celý ostrov, zúčastnili se zasedání Althingu - nejstaršího parlamentu Evropy. Byli hosty místodržitele dánského krále, islandského hejtmana i jednoho evangelického biskupa. Dramatická dobrodružství zažili i při zpáteční plavbě do Hamburku.

Z Brém se vrací na Moravu a v Kralicích se seznamuje s tiskářenskou profesí.

V letech 1618-19 studoval teologii na nejstarší německé univerzitě v Heidelbergu. Současně vstoupil do služeb budoucího českého „zimního krále“ Fridricha Falckého. Stal se domácím učitelem češtiny a vychovatelem jeho nejstaršího syna Bedřicha Jindřicha.

Friedrich Falcký

Heidelbergská rezidence

Univerzitní pečeť

Po roce 1620 se s falckou rodinou dostal do Nizozemí. V letech 1621 až 1632 žil v Leidenu a z příjmů za učitelské působení studoval na tamní univerzitě.

Odtud se již do vlasti nevrátil, ale připojil se k českým exulantům v Lešně v Polsku. Tam se v r. 1632 stal bratrským knězem a správcem „klenotu Jednoty“, bratrské tiskárny, přenesené z Moravy. V Lešně se znovu setkal s J.A. Komenským a ve 40 letech se oženil s chovankou Komenského, vizionářkou Kristinou Poniatowskou, která byla o 18 let mladší. Měl s ní 3 dcery a 2 syny.

Lešno

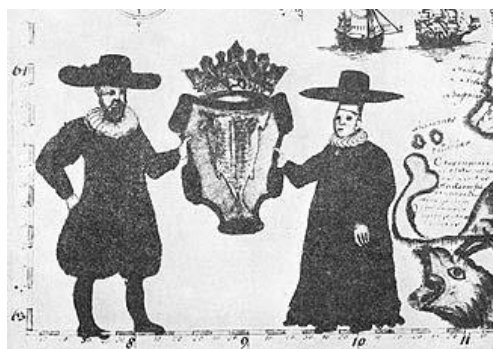

Kristina Poniatowska

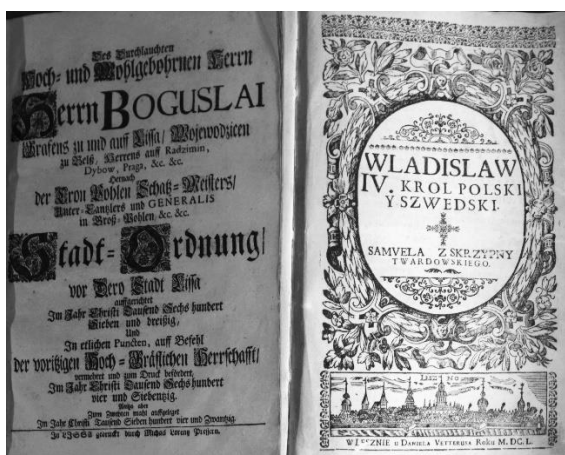
Tiskárna

Teprve za pětadvacet let po své cestě, roku 1638, vydal Strejc v Lešně polsky a hned také česky spis zvaný *Islandia*. Roku 1640 jej vydal německy. Jelikož *Islandia* vyšla ve třech jazycích, je její význam pro starší českou cestopisnou literaturu nesmírný. Islandský přírodovědec a zeměpisec Thorvaldur Thoroddsen o spisu napsal, že je to nejlepší dílo o Islandu napsané mimo Skandinávii v 17. století.

Ilustrace ze spisu *ISLANDIA*

Poslední roky života Daniela Strejce-Vettera byla velice dramatická. Roku 1644 mu manželka zemřela na tuberkulózu. V roce 1656 po požáru Lešna Daniel doprovází Komenského do Amsterdamu.

Obrázek vlevo: Městské právo Lešna (Leszno) vytiskl v roce 1650 Daniel Vetter, uložené v Regionálním muzeu Leszno

Později se usadil ve slezském, dnes polském Břehu, novém středisku exulantů, kde prožívají měsíce zimy, hladu a beznaděje. V roce 1663, J.A. Komenský pořádá sbírku, kterou posílá do Břehu a díky jeho přimluvě se stává Daniel konseniorem Jednoty bratrské a stará se o sbory ve Slezsku. Umírá někdy v roce 1669.

Tak to byl syn Daniel a závěrem se ještě vrátíme k jeho otci.

Jiří Strejc je časově prvním rodákem zábřežským, jehož význam značně přesahuje obzor města. Proto vděčně vzpomínáme Jiřího Strejce jako vynikajícího člena Jednoty bratrské a jako tvůrce děl vzácné ceny. Víme, že to byl člověk a měl také své slabé stránky a přiznáváme je, ale jsme si vědomi, že i při těch slabých stránkách byl to muž nábožensky vroucí, mravně pevný, služebník Jednoty věrný. A proto nemůžeme si nic lepšího přát, sobě i národu, než aby i dnes bylo co možná nejvíc takových lidí, jako byl Jiří Strejc.

Martin Luther 1483-1546
 Jan Kalvín 1509-1564
 Jan Blahoslav 1523-1571
Jiří Strejc 1536-1599
Daniel Strejc 1592-1669
 J.A. Komenský 1592-1670
Magd. Vizovská 1590-1622

Pamětní deska umístěná
 na budově modlitebny
 Českobratrské církve
 evangelické
 U Vodárny 2, Zábřeh

Slavnostně odhalena v neděli 8. května 1949.
 Za Husovu fakultu v Praze promluvil
 prof. Rudolf Řičan
 a za město Zábřeh prof. Rudolf Novotný

Jiřího Strejce připomínají
 v Zábřehu 3 věci:
Název ulice : Strejcova

Kostel sv. Kříže

Kostel sv. Barbory, dle legendy založený Templáři, do r.1510 v držení církve husitské jako gotický kostelík sv. Kříže. Opuštěný kostelík převzal sbor Českých bratří jako modlitebnu. Vedle kostela stál bratrský dům. V roce 1579 byla do Zábřeha přeložena bratrská škola z Lanškrouna. Ve věži visí renesanční zvon, který nechali ulít v Hostiném manželé Ladislav Velen ze Žerotína a Bohunka z Kunovic r.1614. Po r.1620 byl kostel katolický a zasvěcen Narození Panny Marie. Postupně chátral a r.1750 již připomínal zříceninu. Farář Ambrož se zasloužil o jeho obnovu a r.1772 byl zasvěcen ke cti sv. Barbory a používán jako hřbitovní kostel. V r.2007 vzniklo občanské sdružení Svatá Barbora Zábřeh, které kostel kompletně renovovalo a konají se v něm hudební koncerty.

Kostel sv. Barbory